odmianach był tragiczny w skutkach dla wielu gatunków zwierząt, ucierpiała także pustułka. Z jednego z najliczniejszych ptaków drapieżnych stała się jednym z rzadziej spotykanych. W okresie tym często ginęła również z rąk myśliwych, gdyż mylona była z krogulcem, który nie podlegał wówczas ochronie.

Pustułka w Polsce znajduje się na liście gatunków ściśle chronionych z zaleceniem prowadzenia czynnej ochrony

(Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną).

Co można zrobić, aby pustułce pomóc?

9

10

Pustułka bardzo chętnie zajmuje skrzynki lęgowe - zarówno rozwieszone w miastach, jak i w krajobrazie rolniczym. Skrzynki najlepiej rozwieszać w okolicach występowania tych ptaków. Niezwykle istotne jest reagowanie w sytuacjach, gdy zagrożone jest istniejące stanowisko lęgowe. Najczęściej przyczyną takiego zagrożenia jest remont budynku lub prace ociepleniowe, w czasie których zasklepiane są otwory i wnęki zajmowane przez ptaki. Alternatywą dla pustułek w takim przypadku może być zamontowanie w sąsiedztwie odpowiedniej skrzynki lęgowej.

Od 2003 roku na Mazowszu zamontowano ponad 700 skrzynek (głównie na terenach rolniczych), a w całej Polsce blisko 2000. Dzięki skrzynkom pustułki zaczynają się gnieździć w miejscach, gdzie ich wcześniej nie było, a w niektórych okolicach liczebność ich znacząco wzrosła i są

11

12

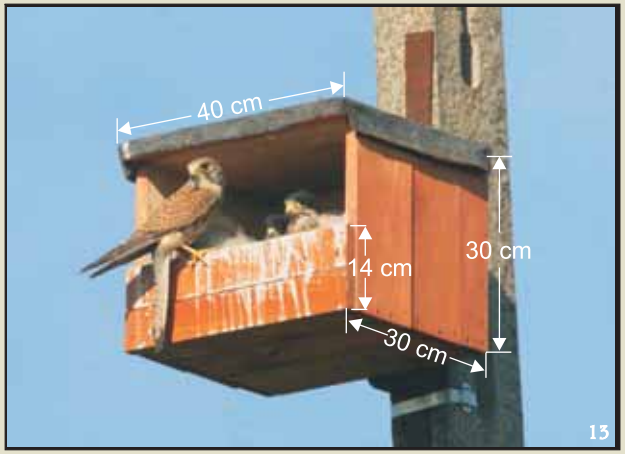

13

widywane niemal równie często jak myszołowy. W roku 2007 zasiedlonych przez pustułki na Mazowszu było już około 100 skrzynek.

Jeśli chcesz pomóc pustułce wpłać 80 zł na konto TP „Bocian" (50 zł – koszt wykonania skrzynki + 30 zł - jej montaż), a tym samym stworzysz nowe miejsce dla gniazdowania tych ptaków! Możesz również sam wykonać skrzynkę wg przedstawionych wyżej wymiarów na zdjęciu.

Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian"
Organizacja Pożytku Publicznego
ul. W. Jagiełły 10, 08-110 Siedlce
tel./fax: (025) 63 277 78
e-mail: biuro@bocian.org.pl; www.bocian.org.pl
konto: PKO BP S.A. Oddz. 1 w Siedlcach,
nr 79 10204476 0000800200168724

Folder wykonano w ramach zadania
„Ochrona przydrożnych drzew i zagrożonych gatunków ptaków krajobrazu rolniczego"
ze środków Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego
ul.Bertolta Brechta 3, 03-472 Warszawa
tel. (+22) 5979-100; fax (+22) 5979-290
e-mail: urzad_marszalkowski@mazovia.pl

Tekst: Mirosław Rzępała
Zdjęcia: Grabowski T. [6,7], Kaługa I. [13], Mikołajewska A. [8,12], Rzępała M. [4,5,9,11], Skrok K. [1,10], Zadworny P. [2,3]

PUSTUŁKA

ptak, któremu należy pomagać

Jak wygląda?

Samica 2

Samiec 3

Pustułka *Falco tinnunculus* jest niewielkim sokołem, zbliżonym wielkością do gołębia. Ma smukłą sylwetkę – długi ogon oraz wąskie skrzydła. Bardzo charakterystyczny jest sposób jej polowania, polegający na częstym „zawisaniu" w powietrzu. Samczyk jest nieco mniejszy od samicy. Ma jasnoszarą głowę i ogon, z czarną, szeroką przepaską i jasnym paskiem na końcu. Grzbiet samca jest rdzawoczerwony z ciemnymi plamkami w kształcie kropel, a spód ciała jasny, pokryty gęstymi ciemnymi plamkami. Samica i ptaki młode są mniej kontrastowo ubarwione: ich głowa jest jasnobrązowa, pokryta ciemnobrązowymi podłużnymi prążkami – podobnie jak brązowy grzbiet oraz jasny spód ciała, zaś brązowy ogon jest poprzecznie prążkowany. Innymi ptakami drapieżnymi zbliżonymi wielkością do pustułki są: kobuz, krogulec oraz przylatujący późną jesienią i zimujący w Polsce drzemlik.

Występowanie i liczebność

Jest to ptak szeroko rozpowszechniony w całej Europie, oprócz najdalej na północ wysuniętych krańców kontynentu. Szacuje się, że w naszym kraju gniazduje do 3.500 par. Jednak ich rozmieszczenie w poszczególnych regionach kraju jest nierównomierne. W ostatnich latach wyraźnie zmniejszyła się liczebność ptaków gniazdujących w otwartym krajobrazie rolniczym, z kolei coraz częściej pustułka spotykana jest w większych miastach. Na Nizinie Mazowieckiej gniazduje około 350 par pustułek. Z tej liczby, co najmniej 1/3 populacji występuje w miastach i mniejszych miejscowościach – w Warszawie (ok. 70 par), w Siedlcach (14 par w granicach administracyjnych w roku 2007), w Radomiu (minimum 12 par), w Pruszkowie (7 par), w Sokołowie Podlaskim (2 pary), w Złakowie Kościelnym koło Łowicza (7-8 par), w Nowym Dworze Mazowieckim (2 pary), w Płocku (liczebność nieokreślona).

4

5

Krótko o biologii

Niedługo po przylocie, który następuje zwykle w końcu marca lub na początku kwietnia, pustułki wybierają miejsce na złożenie jaj. W krajobrazie rolniczym jest to głównie stare gniazdo wrony lub kruka, a w miastach różnego rodzaju wnęki i zakamarki w wysokich budynkach mieszkalnych lub innych budowlach (ruiny, zamki, wieże kościelne, mosty, budowle przemysłowe itp.). Zazwyczaj w końcu kwietnia samica składa od 3 do 6 jaj, rzadko 2 lub 7, a wyjątkowo nawet do 8. Wysiadywaniem jaj w czasie 27-30 dni również zajmuje się samica. Samiec zdobywa dla niej pokarm i tylko na krótko zastępuje ją w wysiadywaniu, w czasie spożywania przez nią posiłku. Po wykluciu pisklęta karmione są w gnieździe przez około jeden miesiąc. Poluje przede wszystkim samiec, który przez pierwsze dwa tygodnie życia piskląt zdobywa dla nich i samicy pokarm. Potem zdobywaniem pożywienia zajmuje się również samica. Po wylocie młodych z gniazda, co następuje zwykle w końcu czerwca lub na początku lipca, rodzina przebywa początkowo w najbliższej okolicy gniazda. Większość ptaków odlatuje na zimowiska położone w zachodniej i południowej Europie od sierpnia do października. Niewielka część ptaków, zwłaszcza „miejskich", zimuje.

6

7

Zagrożenia w miastach

8

Pustułki wybierają w miastach miejsca, do których rokrocznie wracają, aby wyprowadzać kolejne lęgi. Nie zawsze są to miejsca bezpieczne. Dorastające młode często wypadają z płytkich wnęk. Istotnym zagrożeniem stały się dla pustułek remonty budynków, w czasie których ich miejsca gniazdowania często są zasklepiane. Dlatego ważne jest, aby w czasie prac remontowych pozostawiać przynajmniej część takich miejsc dostępnych dla ptaków.

Zagrożenia na obszarach krajobrazu rolniczego

Spadek liczebności pustułki w tym typie środowiska został spowodowany kilkoma czynnikami. Najpoważniejszym było w minionych latach stosowanie DDT. Prawdopodobnie wzrost liczebności kruka spowodował zmniejszenie sukcesu gniazdowego pustułki. Ponadto z wielu okolic wycofała się wrona, której gniazda były najchętniej wykorzystywane przez pustułkę. Niegdyś częste były kolonie pustułek, które zajmowały gniazda gawronów w śródpolnych koloniach. Z krajobrazu rolniczego gawrony się jednak wycofały i obecnie gniazdują praktycznie wyłącznie w miastach i większych miejscowościach. Istotne znaczenie w wielu okolicach ma też proces usuwania śródpolnych zadrzewień, gdzie pustułki mogą się osiedlać.

Dlaczego w sposób czynny należy pomagać pustułce?

Kilkadziesiąt lat temu – jeszcze w latach 50-tych i 60-tych ubiegłego wieku – pustułka należała do najpospolitszych ptaków drapieżnych naszego kraju. W końcu lat 60-tych i w latach 70-tych w rolnictwie stosowano na szeroką skalę owadobójcze DDT. Okres używania tego środka w różnych